

27.01.2022

10/03.00.00.00/2022
[Lakiluonnos tuotteiden ja
palvelujen
esteettömyysvaatimuksista
annetun direktiivin
täytäntöönpanosta]Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fiViite
Lausuntopyyntöne 17.12.2021
Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/11443/2021**Helsingin seudun liikenteen lausunto Esteettömyysdirektiiviin liittyvistä lakiluonnoksista**

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL) kiittää lausuntopyynnöstä. HSL pitää hyvänä esityksen tavoitetta parantaa joukkoliikenteen esteettömiä ja saavutettavia palveluita sekä kehittää esteettömyystiedon saatavuutta. Erityisen liikkumisen palveluiden osalta on merkittävää, että sääntely jatkossa koskettaa kaikkia toimijoita riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta.

HSL:n keskeiset lakiluonnoksia koskevat huomiot on lihavoitu alla olevaan tekstiin. Kommentit on esitetty toivotussa asiajärjestyksessä.

Millaisia vaikutuksia näette ehdotettujen muutosten aiheuttavan?

Lakimuutoksilla on merkittäviä vaikutuksia joukkoliikenteen osalta. Muutokset kohdistuvat arviomme mukaan liikkumisen palveluiden osalta pääasiassa itsepalvelupäätteisiin eli lipunmyyntilaitteisiin, esteettömyystiedon hallintaan ja ylläpitoon sekä sen esittämiseen digitaalisissa palveluissa.

Esityksen perustelumuiustiossa henkilöliikenteen uusimista vaativien itsepalvelupäätteiden määräksi arvioidaan 250 kappaletta (s.64). Lakiluonnokseen liittyvässä keskustelutilaisuuden (13.1.2022) joukkoliikenteen lipunlukijalaitteiden kuitenkin todettiin kuuluvan sääntelyn piiriin.

Näiden itsepalvelulaitteiden määrä pelkästään HSL-alueella on noin 4 500 kappaletta. Näihin lukeutuvat busseihin, raitiovaunuihin sekä lähijuniin ja lauttaterminaaleihin ja metroasemille asennetut kortinlukijat. Näiden uushankinta-arvo on noin 7 miljoonaa euroa. Lisäksi HSL:n juna- ja metroasemille sekä raitiovaunupysäkeille ja terminaaleihin on asennettu itsepalvelupäätteiksi luettavia lippuautomaatteja yhteensä 200 kappaletta.

Tältä osin lakiluonnoksen vaikutusarvioinnissa mainittu itsepalvelulaitteiden määrä on siis todellisuus moninkertainen. **Koska laitteiden määrä on merkittävä, tulee lukijalaitteita voida käyttää koko niiden teknillistaloudellisen käyttöajan ajan.** Mikäli itsepalvelupäätteiden esteettömyyttä halutaan edistää normaalia uudistumista nopeammin, tulee tähän kohdistaa erillistä rahoitusta, jolla siirtymää voidaan nopeuttaa.

27.01.2022

10/03.00.00.00/2022
[Lakiluonnos tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista annetun direktiivin täytäntöönpanosta]

Joukkoliikenteen liikenteen palvelutuottajien sopimuskausien päättyessä ovat normaaleja tilanteet, joissa käytettyjä laitteita asennetaan myös uusiin liikennevälineisiin. **Tämä on syytä ottaa huomioon eli lukijalaitteiden esteettömyys ei ole suoraan yhteydessä esimerkiksi liikennevälineen käyttöönottovuoteen.**

Lakiluonnoksissa on esitetty toiminnallisuus, jossa itsepalvelupäätteiden on oltava käytettävissä vähintään kahdella aistilla. Itsepalvelulaitteiden osalta tekstistä puheeksi ominaisuus on kuitenkin joukkoliikennevälineissä ja asemaympäristössä ongelmallinen yksityisyydensuojan ja esteettömyyden osalta. **Esteettömyyteen liittyvät äänitoiminnot tulee voida toteuttaa käyttöympäristö huomioiden esimerkiksi rajatusti vain osassa itsepalvelupäätteitä, lisälaitteella kuten kuulolaitteella käytettäväksi tai tarvittaessa käyttäjän erikseen käyttöönotettavana toimintona.**

HSL näkee hyvänä, että liikenteen toimijoille tulee velvoite kerätä ja tarjota saavutettavassa muodossa tietoa liikennevälineiden, palveluja ympäröivän infran ja rakennetun ympäristön soveltuvuudesta esimerkiksi pyörätuolin käyttäjille. **Lakiehdotuksiin liittyen tulee ratkaista esteettömyystiedon ylläpidon tapa, muoto ja koontikannan toteutus vähintään kansallisella tasolla niin että tieto on eri operaattorien ja toimijoiden käytettävissä kuluttajien digitaalisissa palveluissa.**

Myös tietojen ylläpidon vastuiden tulee olla selkeärajaisia. Liikenteen operaattoreilla eikä HSL:llä ei ole pääsääntöisesti hallinnassaan liikenteen infrastruktuuria. Tältä osin tiedon ylläpitoon liittyvät vastuut koskettavatkin valtiota tienpitäjänä sekä kuntia ja yksityisiä tahoja kuten kiinteistöyhtiöitä tai kaupallisia toimijoita. **Esteettömyystiedon kattavuuden parantaminen vaatii HSL:n arvion mukaan erillisen hankkeen, jotta tieto saada tasolle, jossa sitä voidaan todellisuudessa hyödyntää lakiluonnoksen edellyttämällä tavalla kuluttajapalveluissa.** Tiedon ylläpidon ja hallinnan keinoissa tulee myös ottaa huomioon ketterät tavat kuten tiedontuotannon joukkoistaminen tai toisaalta tiedontuotanto automatisoidusti esimerkiksi tieverkon laserkeilauksen avulla.

Koska kuluttajille näkyvistä palveluista vastaavat tahot eivät ole pääsääntöisesti vastuussa esteettömyystiedon oikeellisuudesta tai kattavuudesta muodostuu tästä epäsuhtainen kokonaisuus, jossa palaute kohdistuu helposti virheellisesti liikenteen harjoittajiin. Jotta kuluttajapalveluissa mahdollisesti havaitut tietopuutteet esteettömän infrastruktuurin osalta tulevat korjatuksi viipymättä, tulee valvonta sekä

27.01.2022

10/03.00.00.00/2022
[Lakiluonnos tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista annetun direktiivin täytäntöönpanosta]

mahdolliset hallinto-oikeudelliset seuraamukset kohdistuvat suoraan tiedon ylläpidosta vastuussa oleviin tahoihin eli infrastruktuurin hallinnoijiin.

Digipalveluiden kuten reittihakusovellusten osalta lakiehdotuksiin sisältyvät muutosehdotukset tarkoittavat käytännössä infrastruktuuri ja esteettömyystiedon nykyistä vahvempaa esittämistä. Liikennevälineiden osalta HSL-alueella tieto käytettävästä kalustosta ja sen esteettömyydestä on jo nykytilanteessa saatavissa avoimien tietovarantojen kautta.

Miten tuotteiden ja palvelujen esteettömyyden valvonta olisi tarkoituksenmukaista järjestää?

Joukkoliikenteen osalta saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyviä valvovia valtion viranomaisia ovat tällä hetkellä Etelä-Suomen aluehallintovirasto (ESAVI) ja liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Jotta valvonta on myös jatkossa yhtenevää ja ammattitaitoista ei valvovien viranomaisten määrä tule lisätä nykyisestä.

HSL esittää, että digitaalisten palveluiden osalta valvonta tapahtuu nykyiseen tapaan Etelä-Suomen aluehallintovirastossa (ESAVI) ja liikenteen fyysisen ympäristöön eli esimerkiksi itsepalvelupäätteisiin sekä esteettömyystietoon liittyvä valvonta Traficomissa. Nykyisellään yhteismarkkinoiden tasolla EU-asetuksilla säädelty rautatieliikenteen valvonta Traficomissa siis täydentyisi muiden liikennemuotojen vastaavalla valvonnalla. Ratkaisulla eri liikennemuotojen valvonnan ja osaamisen pirstaloituminen voidaan välttää. Lakiluonnoksissa digitaalisten palveluiden osalta esitetyt muutokset ovat osittain päällekkäisiä saavutettavuusdirektiivin kanssa, joten näiden valvonta on luonnollista keskittää Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

Valvonnan käytännön järjestämisen osalta tulee tarkastella esteettömiä matkaketjuja kokonaisuudessa esimerkkitapausten avulla. Valvontaan on myös syytä lisätä vuosittaisia tavoitemääriä ja tältä osin raportoida esteettömyyden kehitystä säännöllisesti ja läpinäkyvästi. Lisäksi lakiehdotuksen mukaisen sääntelyn käyttöönoton yhteydessä tulee varata erityisesti resursseja eri toimijoiden opastukseen ja ohjeistukseen.

Rakennettu ympäristö

Rakennetun ympäristön esteettömyys osana laajempaa esteettömyyttä tulisi huomioida jatkosääntelyssä. Tässä lakiluonnoksessa edellytettävät parannukset esteettömyyteen ja saavutettavuuteen eivät yksinään paranna joukkoliikenteen esteettömyyden tilaa, ellei myös joukkoliikenteen toimintaympäristö eli pysäkit ja asemat sekä niiden välitön ympäristö ole

27.01.2022

10/03.00.00.00/2022
[Lakiluonnos tuotteiden ja
palvelujen
esteettömyysvaatimuksista
annetun direktiivin
täytäntöönpanosta]

esteetöntä. Liikenteen toimijoiden tekemät investoinnin esteettömiin palveluihin liikennevälineiden ja lipunmyyntikanavien osalta tulee saada täysimääräisesti hyödynnettyä myös niitä tukevalla esteettömällä ympäristöllä. **HSL esittää rakennettuun ympäristöön liittyvien säädösmuutosten valmistelun pikaista aloittamista, jotta liikenteen toimintaympäristön esteettömyys kehittyy samaan tahtiin kuin lakiluonnoksen piiriin kuuluvien palveluiden.**

Muita huomiota esityksestä

Yleisesti on esteettömyyden kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta välttämätön, että sääntelyn ja toisaalta siihen mahdollisesti kytkeytyvien lisävelvoitteiden aiheuttamat kustannukset eri toimijoille ovat oikeasuhtaisesti arvioitu ja kaikilla toimijoilla on taloudelliset edellytykset sekä resurssit vaatimusten täyttämiseen.

Huomioiden pitkittyneen koronapandemian aiheuttaman merkittävän ja pitkäkestoisen taloudellisen taakan liikenteen toimijoille niin markkinaehtoisena liikenteen kuin toimivaltaisten viranomaisten osalta, on syytä arvioida tähän lakikokonaisuuteen liittyen kohdennetun rahoituspaketin tarve.

Lisätietoja lausunnosta antaa informaatiosuunnittelija Joonas Packalén, etunimi.sukunimi@hsl.fi

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä (HSL)

Mika Nykänen
Toimitusjohtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä 27.1.2022. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa HSL:n kirjaamosta.